

Lada Stevanović

Etnografski institut SANU

Beograd, Srbija

lada.stevanovic@ei.sanu.ac.rs

<https://orcid.org/0000-0003-4097-3096>

Helena Rill, *Niti koje spajaju; između Slovenije i Srbije: lične priče žena*, Beograd: Nacionalni savet slovenačke nacionalne manjine, 2024.

Knjiga *Niti koje spajaju; između Slovenije i Srbije: lične priče žena* u izdanju Nacionalnog saveta slovenačke nacionalne manjine u Srbiji objavljena je krajem 2024. godine. Knjiga je rezultat višegodišnjeg rada, istraživanja i razgovora koje je Helena Rill vodila sa ženama koje su se iz Slovenije doselile u Srbiju ili koje su na neki drugi način povezane sa ove dve sredine (recimo, tako što imaju slovenačko poreklo). U svakom slučaju reč je o jedanaest usmenih intervjuua, koje je u periodu od pet godina (između 2019. i 2024) Helena Rill vodila sa svojim sagovornicama. Kako i sama autorka kaže u uvodu, ideja da napiše knjigu rađala se postepeno. Naime, nakon četiri objavljena intervjuua u časopisu *Slovenika* (časopis za nauku, kulturu i obrazovanje), autorka je shvatila da ovo istraživanje ima potencijal i odlučila je da ga proširi (tako što će uraditi još intervjuua) i da ga produbi (time što će proširiti analitički deo).

Sama metodologija rada zasniva se na već utemeljenom istraživačkom modelu usmenih istorija i životnih priča. Ova vrsta intervjuua se iz etnoloških i antropoloških istraživanja preselila i u druge discipline i postalo je jasno da je dragocena za istraživanje celovitije slike prošlosti, tj. istorije. U tom smislu, ovih jedanaest razgovora govori nam ne samo ono najintimnije, najmanje vidljivo i najtanjanije na individualnom planu, već dopunjava ono što znamo o slove-

načkim migracijama u Srbiju, kao i o odnosima ovih dveju zemalja. Na značaj ove metode naročito je ukazivala i ukazuje profesorka Svenka Savić, koja je sa timom saradnica iz Novog Sada uradila nekoliko sličnih monografija, u kojima su sakupljene životne priče žena (Romkinja, Vojvođanki itd.), a svoja istraživanja je započela još krajem prošlog veka.

Vratimo se knjizi *Niti koje spajaju*. Naime, mi bismo o odnosima Slovenije i Srbije mogli da razgovaramo, recimo, kroz prizmu političke istorije i da kažemo od kada do kada su te dve zemlje bile u zajedničkoj državi, kakva je bila sudbina te države, mogli bismo reći da su delovi Srbije i Slovenija nekada bili deo Austrougarske, mogli bismo da kažemo da su to sada dve potpuno nezavisne države. Važno je istaći da se ove usmene istorije, koje su pre svega lične ispovesti (i otkrivaju ono najtananije u ljudima), neizbežno dotiču i svakodnevice, a time i istorije i političke istorije ovih prostora, dočaravajući nam upravo ono što se ni u jednom udžbeniku ne može pročitati, a to je intimni doživljaj i uticaj bitnih istorijskih događaja i prekretnica na pojedince i na njihove lične sudbine. To je naravno uvek različito i uvek veoma lično, a stoga i komplikovano i kompleksno. U tom smislu, ovi intervjui, osim što nam kroz toplinu, sećanja i ljubav kojom odišu pružaju zadovoljstvo u čitanju i mogućnost da razumemo, saosetimo i povežemo se, imaju značaj i u širem smislu za razumevanja različitih društvenih procesa u njihovoj složenosti.

Još jedna osobenost ove knjige je što, budući da intervjui predstavljaju direktni govor, jezik intervjuisanih (namerno) nije u potpunosti lektorisan i katkada se potkradaju neke jezičke osobenosti koje može raspoznati samo neko ko govori oba jezika. Drugo, knjiga je obogaćena fotografijama koje su sagovornice podelile sa autorom, a na kojima se nalaze ili bliski članovi porodice, ili neki dragoceni predmet koji predstavlja upravo „nit koja spaja“ – sa domovinom koja je daleko ili sa članovima porodice.

U knjizi nisu naprosto nanizane usmene istorije o kojima je reč. Naime, u zavisnosti od toga da li i kakav značaj imaju usmene istorije i životne priče u naučnim istraživanjima, svakom intervjuu prethodi tekst u kome se izdvaja po jedna tema kojoj autorka prilazi iz naučnoistraživačke perspektive. To je uvek nešto što jeste neposredno prisutno u razgovoru, i izdvojeno. Neću nabrojati sva analitička poglavlja (a ima ih jedanaest, tj. deset koja prethode tekstovima i jedanaesto zaključno), već ću spomenuta samo neka. Prvom razgovoru npr. prethodi tekst o mestu ličnih priča i sećanja u akademskim istraživanjima, potom tu je tekst o migracijama, zatim

o značaju usmenih istorija i stryellinga u procesima izgradnje mira (budući da se autorka i inače bavi mirovnim radom). Dakle, polazeći od ličnog, od pojedinačnih sudbina, od razgovora i iskustava koje su sagovornice Helene Rill bile spremne da podele i sa njom i sa nama, autorka je nastojala da sagleda šta je moguće, iz ovih sakupljenih ličnih istorija, zaključiti, saznati i kako se ovakvim istraživanjima može ubuduće pristupati. Ipak, možda je najdragoceniji u čitanju ove knjige doživljaj, uživanje u čitanju, u deljenju, u razmeni i spremnosti da se podeli ono najtoplije što nas spaja sa ljudima i prostorima koje volimo, koliko god da su oni daleko ili blizu.